

Asia: VN/2750/2020

Rikosasioiden sovittelupalveluiden siirto oikeusministeriön hallinnonalalle. Ohjausryhmän raportti ja esitys.

Lausunnonantajan lausunto

Pidätkö perusteltuna rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Satakunnan sovittelutoimisto puoltaa sovittelun siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle. Oikeusministeriön hallinnonalalle kuulumisen selventää sovittelun asemaa ja sovittelu voisi saada myös entistä enemmän uskottavuutta suuren yleisön, lähettävien tahojen ja asiakkaiden silmissä. Mikäli toteutuisi vielä ns. yhden toimijan malli valtakunnallinen sovittelun yhtenäistyminen, tehostuminen ja kehittyminen parantuisi entisestään.

Yhden toimijan mallissa sovittelun ammattihenkilöstö ja vapaaehtoiset sovittelijat toimisivat jatkossa suoraan oikeusministeriön alaisuudessa mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa tai Oikeushallintovirastossa. Yhden toimijan malli säästäisi todennäköisesti hallintokuluja ja vapauttaisi työaika. Nykyisellään Satakunnan sovittelutoimisto raportoi vuosittain mm. talous- ja hallintoasioista sekä Porin kaupungille että THL:lle. Tämä aiheuttaa turhaa päällekkäisyyttä ja on kustannustehotonta.

Nykyisen keskushallinnon ja palveluntuottajien välisiin puitesopimuksiin perustuvan mallin säilyttäminen ja pelkän hallinnonalasiirron toteuttaminen tuo toisaalta enemmän aikaa pohtia ja ratkaista sitä, miten ja millä ehdoin mahdollinen sovittelun ”sijoittuminen” tulevaisuudessa olisi järkevintä ratkaista.

Satakunnan sovittelutoimiston henkilökunta pitää tärkeänä, että jatkossakin sovittelun erityisyys, ideologia, restoratiiviset arvot, toimiva ja ihmisten lähelle tuotava palvelurakenne säilyy. Tärkeää kaikissa tulevaisuuden muutos pohdinnoissa on se, että sovittelukenttää kuullaan ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa asioihin. Huolena on se, että muutosvaiheessa kokeneet työntekijät vaihtavat työpaikkaa.

Pidättekö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä, mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Sovittelupalvelujen tuottaminen oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä olisi perusteltua, mikäli sovittelu säilyttäisi sen jo nyt saavuttaman ja perustellun itsenäisen asemansa. Hallinto- ja talousasioiden keskittäminen yhdelle toimijalle olisi taloudellisempaa ja tehokkaampaa. Samalla nykyistä rahanjakoperustetta voitaisiin muuttaa entistä demokraattisempaan suuntaan. Myös valtakunnallinen palkkojen harmonisointi soisi työntekijöille tasa-arvoisemman aseman kautta linjan.

Uuden viraston nimi tulisi olla ”Oikeusapu-, edunvalvonta- ja sovitteluvirasto”.

Viraston tiloja suunniteltaessa on otettava huomioon jo nykyiset eri puolilla Suomea sijaitsevat toimivat tilat. Nämä nykyiset tilat on jo nyt sijoitettu sellaisille paikkakunnille, minne alueen asukkaiden on mahdollisimman helppo tulla ja missä on määrällisesti eniten sovittelujakin. Vapaaehtoisten sovittelijoiden pääsy tiloihin virka-ajan ulkopuolella on välttämätöntä. Neuvottelutilojen on jatkossakin oltava turvallisia ja riittävän kokoisia isojenkin neuvottelutilaisuuksien järjestämiseksi. Myös nykyisellään yhteistyökumppaneiden mahdollistamat tilat tulee jatkossakin olla käytettävissä.

Uudessa virastossa tulee olla alueellisia toimistoja, missä on vastuuhenkilön lisäksi riittävä määrä sovittelun ohjaajia. Tämä mahdollistaa ammatillisen vertaistuen, palvelujen kehittämisen ja takaa alueellisen erityisasiantuntemuksen. Lisäksi toiminta ei olisi liian haavoittuvaa.

Pidättekö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan valtion palveluina siten, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä?

En ota kantaa

Miten perustelette vastauksenne?

Palvelun laatu ja nykyisten työntekijöiden työpaikkojen säilyminen on varmistettava mahdollisen siirron yhteydessä. Mikäli sovittelutoimen henkilöstö siirtyisi kokonaan Oikeusapu-, edunvalvonta- ja sovitteluvirastoon olisi varmaan peruteltua, että sovitteluhenkilöstökin olisi valtion virkamiehiä. Tämä muutos yhdenmukaistaisi työehtoja ja palkkausta. Työehdot eivät saa kuitenkaan heiketä, vaan palkkauksen on pysyttävä vähintään samalla tasolla. Mahdollisessa muutoksessa tulee soveltaa koko henkilöstöön liikkeen luovutuksen periaatteita tarpeellisella siirtymäajalla.

Mikäli kuitenkin virkamiehillä tarkoitetaan sitä, että jokainen sovittelun työntekijä käyttää itsenäistä päätösvaltaa sovitteluprosessissa, voi riskinä olla erilaiset ja vaihtelevat lain tulkinnat. Laki rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelusta mahdollistaa monilta osin laajankin harkinnanvaran. Toisaalta sen, että työntekijät toimivat valtion virkamiehinä, ei pitäisi vaikuttaa sinänsä toimintaan.

Pidättekö perusteltuna, että joissakin erityistilanteissa palvelu voitaisiin tuottaa ostopalvelusopimuksin, kun palveluntarve sitä edellyttää?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

Ostopalvelumahdollisuus ja se mitä sillä konkreettisesti tarkoitetaan jää raportissa hieman epäselväksi. Perustoiminnot tulisi "rakentaa" niin, ettei ostopalvelulle olisi tarvetta. Sovittelua ei nykyäänkään ole mahdollista tuottaa ostopalveluina palveluntuottajien ulkopuolelta eikä sellaiselle ole ollut tähänkään mennessä mitään tarvetta.

Millä keinoin voidaan mielestänne varmistaa, että sovittelun erityispiirteet säilyvät vaihtoehtoisten konfliktinratkaisumenetelmien periaatteiden mukaisina, jos sovittelupalvelut siirretään oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteyteen?

Oman itsenäisen "sovitteluviraston" perustaminen olisi varmaan tehokkain tapa varmistaa, että sovittelun erityispiirteet säilyvät. Mikäli kuitenkin sovittelupalvelut siirretään oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteyteen on ehdottomasti varmistettava ammattitaitoisen henkilöstön ja vapaaehtoisten sovittelijoiden siirtyminen tulevaan virastoon.

Sovittelutoiminnalle on varattava riittävä itsenäisyys. Lisäksi sovittelutoiminnassa on oltava erikseen oma toimialajohtaja ja omat kehittäjätyöntekijät. Jatkuva koulutus ja kehittäminen voisi olla entistä paremmin toteutettu erikseen nimettyjen ja palkattujen kehittäjätyöntekijöiden toimesta.

Tilaratkaisut on mietittävä tarkkaan etukäteen. Nykyisistä helposti saavutettavista tiloista ei voi noin vaan luopua.

Yhteiset neuvottelut muiden samassa virastossa toimivien henkilöiden kanssa aloitettava hyvissä ajoin.

Millä keinoin vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksiä voidaan vahvistaa oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä?

Vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksiä pidetään yllä laadukkaalla ohjauksella, koulutuksella, hyvillä työtiloilla ja työvälineillä sekä virkistystoiminnalla. Hyvin ratkaistussa uudessa sovitteluorganisaatiossa valtakunnallinen kehittäminen ja yhteistyö olisi mahdollisesti toimivampaa ja yhtenäisempää koko valtakunnassa. Alueelliset erot on kuitenkin pystyttävä jatkosakin huomioimaan.

Sovittelun ammattihenkilöstön halittu siirtyminen uuteen oikeusministeriön suunnittelemaan oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteyteen takaa sen, että myös vapaaehtoiset sovittelijat "siirtyvät sinne" hallitusti. Nykyisellä sovittelun ammattihenkilöstöllä on vuosien kokemus vapaaehtoisten ohjaamisesta.

Miten arvioitte sovittelun siirron oikeusapu- ja edunvalvonnan yhteyteen vaikuttavan paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen?

Valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitaminen ei näkemyksemme mukaan tuottaisi ongelmia, saattaisi pikemminkin parantua. Alkuun muutos toki voisi alueellisissa yhteistyökumppaneissa ja

toimijoissa tuottaa kysymyksiä ja hämmennystä. Ammattihenkilöstö ja vapaaehtoiset sovittelijat ovat kuitenkin vuosien varrella tottuneet selvittämään sovittelun periaatteita ja käytäntöjä niin asiakkaille kuin yhteistyökumppaneillekin. Merkittävässä roolissa on ollut ja tulisi olemaan itsenäinen, paikallinen viestintä.

Käsityksemme mukaan oikeusavussa ja talous- ja velkaneuvonnassakin panostetaan koko ajan aktiivisesti paikalliseen ja alueelliseen sidosryhmäyhteistyöhön. Sovittelutoiminnan integroituminen heihin voisi entisestään lisätä muidenkin toimijoiden yhteistyötä eri alueellisten toimijoiden kanssa.

Millaisia keinoja ehdotatte oikeusavun esteellisyyden periaatteiden huomioon ottamiseksi ehdotetussa järjestämismallissa?

Oikeusavun, edunvalvonnan tai velkaneuvonnan asiakkuus ei saa olla esteenä sovittelupalvelulle eikä päinvastoin. Asiassa pitää tehdä lisäselvitystä ja poistaa mahdolliset epäolennaiset ja mahdolliseen byrokratiaan perustuvat esteet

Ehdotettu järjestämismalli parantaa sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta ja saatavuutta?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Ehdotettu järjestämismalli voisi entisestään helpottaa yhtenäisyyttä ja yhdenmukaisuutta. Yhdenmukaisuutta voidaan kyllä kehittää edelleen nykyisessäkin mallissa. Ehdotetussa mallissa oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden (Oikeusapu-, edunvalvonta- ja sovitteluvirasto) yhteyteen tietoisuus sovittelupalveluista lisääntyisi entisestään ja palveluja voitaisiin tarjota yhä useammille potentiaalisille asiakkaille.

Miten arvioitte sovittelupalveluiden siirron vaikuttavan julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin?

Siirron myötä tietoisuus sovittelusta ja asiakkaiden ohjautuminen palveluihin puolin ja toisin voisi parantua. Toisaalta sovitteluun osallistuminen ei kuitenkaan saisi olla esteenä esim. saman alueen julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan tai talous- ja velkaneuvonnan palveluiden saatavuudessa omalla paikkakunnalla.

Pidättekö perusteltuna sovittelun siirrolle suunniteltua aikataulua vuoden 2024 alussa?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Siirtoon ja sen selvitystyöhön pitää resursoida erikseen henkilöitä. Tuskin oman työn ohella kukaan ehtii kunnolla selvittää ja organisoida siirtoa ja siitä tiedottamista.

Onko teillä vielä mielessänne ohjausryhmän esitykseen liittyen joitakin riskejä tai etuja, joita raportissa ei ole käsitelty?

Tällä hetkellä sovittelutoiminnassa työskentelevät ammattilaiset ovat suurimmaksi osaksi koulutettuja ihmissuhdetyön ammattilaisia. Tämän ammattitaustan omaavien henkilöiden sopivuus toimia sovittelun ohjaajina on todettu hyväksi. Ihmissuhdetyön ammattilaisten muodollisen pätevyyden säilyttäminen uusia työntekijöitä rekrytoitaessa olisi säilyttävä.

Soittelukentän ehdottamaa erityisviranomaismallia pitäisi vielä tarkemmin pohtia.

Palvelujen pitää jatkossakin olla asiakkaille maksuttomia

Vaahtera Katja
Satakunnan sovittelutoimisto - Vaahtera Katja